

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ» У КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ СУСПІЛЬСТВА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В УКРАЇНІ

А Концептуалізується поняття інклюзивне середовище з урахуванням євроінтеграційних тенденцій розбудови суспільства рівних можливостей. Визначаються поняття «інклюзія» й «інтеграція», їх взаємозв'язок і відмінності. Досліджується зарубіжний досвід створення інклюзивних навчальних закладів. Характеризуються сучасні тенденції в українському законодавстві та суспільстві із забезпечення рівних прав і можливостей усіх громадян незалежно від рівня здоров'я.

Ключові слова: інклюзія; інтеграція; суспільство рівних можливостей; стереотипи; стигматизація

Актуальність проблеми. Демократичні перетворення, що охопили сучасну Україну, поставили громадян нашої держави перед складним вибором – принципово переосмислити й змінити власну пострадянську ідеологію і рухатись упевненим кроком до демократичних змін або й надалі репродукувати соціальні стереотипи минулої доби. Очевидно, що першим кроком на шляху демократичних перетворень має бути визнання й розбудова суспільства рівних можливостей – духовно-соціального простору, де кожна особистість має можливості для самореалізації й саморозвитку незалежно від своєї статі, віросповідання, рівня здоров'я й національності.

Україною вже ратифіковано низку міжнародних документів щодо встановлення у суспільстві гендерної рівності: «Загальна декларація прав людини ООН» (1948), Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (1979, ратифікована Україною в 1981), «Декларація щодо рівності жінок та чоловіків» (1988), «Віденська декларація прав людини» (1993), «Пекінська декларація та Платформа дій щодо поліпшення статусу жінок» (1995) й упровадження інклюзивної освіти: Конвенція ООН про права дитини (1989), Декларація про права інвалідів (1975), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, прийняті резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї (1993), Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами (1994), а також прийнята низка законів і програм загальнонаціонального рівня (закони України: «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»; «Про реабілітацію інвалідів в Україні»; «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів»; «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»; «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»).

Отже, українське суспільство стоїть на порозі якісних змін, які починаються у свідомості кожного громадянина й позначають шлях до побудови інклюзивного середовища у нашому суспільстві.

Формулювання цілей статті. Вищезазначене актуалізує наукову розробку поняття «інклюзивне середовище», зумовлюючи необхідність його концептуалізації у вітчизняній науковій думці, розв'язанню цієї проблеми у контексті розбудови суспільства рівних можливостей й присвячена ця стаття.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ґрунтовної наукової розробки отримала проблема розбу-

дови суспільства рівних можливостей, яка розглядалася дослідниками переважно у гендерному аспекті (Т. Говорун, О. Кікінеджи, І. Бондаровська), хоча на нашу думку зазначена проблема є більш багатогранною і різноаспектною й соціальна інклюзія є однією із не менш фундаментальних базисних категорій у контексті її вирішення.

Дослідження різних аспектів упровадження інклюзії в освітнє та соціальне середовище входить до проблемного поля багатьох наук й відбувається у різних дослідницьких напрямках, зокрема у контексті методологічного обґрунтування основних положень філософії інклюзивної освіти (В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, В. Синьов, П. Таланчук, Ю. Найда та ін.), вивчення особливостей та механізмів упровадження у навчальних закладах навчання осіб з обмеженими можливостями (І. Гудим, Л. Прохоренко, Г. Сіліна, О. Рассказова, О. Чеботарьова та ін.); дослідження специфіки і змісту соціально-педагогічної роботи, соціального виховання та соціалізації молоді з інвалідністю у русі нових тенденцій розвитку суспільства (Л. Акатов, М. Айшервуд, О. Дікова-Фаворська, І. Іванова, А. Капська, А. Колупаєва, О. Рассказова, В. Тесленко, С. Харченко, О. Ярьська-Смірнова та ін.), вивчення основ середовищного підходу у визначенні сутності інклюзивного освітнього та соціального простору (І. Актанов, Л. Проніна, А. Цимбалару, М. Чайковський, І. Чепуришкін, М. Якушка та ін.).

Виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття і формулювання цілей статті. Зважаючи на ґрунтовне дослідження різних аспектів упровадження інклюзії в загальноосвітні навчальні заклади виникає потреба в концептуалізації поняття «інклюзивне середовище» і дослідженні його саме з точки зору розбудови суспільства рівних можливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи питання розбудови суспільства рівних можливостей, варто звернути увагу на Концепцію суспільства рівних можливостей, закарбовану у міжнародній нормативно-правовій базі, а саме у міжнародному правовому документі «Теорія і стратегія суспільства рівних можливостей», ратифікованому Україною у 2003 р. Згідно з цією концепцією ідея суспільства рівних можливостей полягає у розумінні того факту, що всі члени суспільства повинні отримати соціальну гарантію щодо реалізації невід'ємних природних прав людини, що відповідно до норм міжнародного права означає можливість кожного члена суспільства реалізовувати своє право в межах соціальної гарантії без будь-яких додаткових формальних

умов лише на тій підставі, що ти – людина [11].

Незаперечним постулатом демократії перш за все, є можливість усіх членів суспільства реалізувати власний потенціал незалежно від статі, рівня здоров'я, соціального статусу тощо. І зрозуміло, що демократичний розвиток нашої держави неможливий без прийняття й втілення в життя ідей концепції суспільства рівних можливостей, хоча й існує ціла низка перешкод на шляху її реалізації, переважно соціально-педагогічного і психологічного характеру.

Взагалі тенденції до маргіналізації, тобто виокремлення із суспільного функціонування певної категорії населення, зокрема осіб з інвалідністю, склалась саме за радянської доби, коли у вітчизняному суспільстві домінуючою була медична модель інвалідності, що ґрунтувалась на положенні, що людина з проблемами розвитку – аномальна, неповноцінна, хвора та потребує соціального патронажу й лікування, які найкращим чином можуть здійснюватися у спеціально ізольованих закладах фахівцями, підготовленими для надання медико-соціальних послуг або взагалі некваліфікованим обслуговуючим персоналом. Під впливом зазначеної концепції майже до другої половини ХХ ст. освіта дітей з інвалідністю на вітчизняних теренах розвивалась у напрямі суспільної сегрегації [10].

І нині українське пострадянське суспільство, що перебуває у стані не надто динамічної та сповненої протиріч трансформації за рахунок традицій сімейного та соціального виховання, що створюють специфічні умови, що заважають становленню суспільства рівних можливостей, зокрема:

- відсутність політичної волі до утвердження паритетності у владних відносинах і прийнятті рішень;
- брак настанов на рівні стосунки у суспільній свідомості всіх соціальних суб'єктів без виключень;
- засилля стигматизуючих стереотипів у суспільній свідомості та їх активний негативний вплив на формування партнерських відносин між громадянами країни.

Моделювання нерівних соціальних стосунків відбувалося протягом довго часу, і зміна цих умов неможлива без зміни соціального середовища в цілому і свідомості кожного окремого громадянина зокрема. Існує багато прикладів успішного подолання негативних проявів у суспільній свідомості відомих у світовій історії.

Широкого соціального визнання і практичного втілення ідей суспільства рівних можливостей беруть із початку ХХ ст. і тривають до сьогодні, зокрема, боротьба за права жінок, національних меншин, осіб з інвалідністю, представників ЛГБТ, зміни охопили країни Європи, Північної й Південної Америки й Австралії. На тлі глобальних соціальних реформаций відбуваються процеси започаткування суспільних перетворень, які повністю змінюють соціальний рух не тільки окремих країн, але й усього світу. Наочно ці зміни можна простежити на прикладі створення умов для розвитку інклюзії в європейському співтоваристві.

Широкого використання і розуміння поняття «інтеграція» набуло у 60-х роках ХХ ст. у Європі і вживалось стосовно осіб з особливими потребами, позначаючи процес їх входження у соціальний простір за умови досягнення ними певного рівня розвитку [9]. Варто зазначити, що ключову роль у розгортанні інтеграційних процесів в освіті й соціумі відіграла висуна скандинавськими країнами концепція «нормалізації», в основу якої покладено нормалізацію умов соціального життя осіб з інвалідністю відповідно до міжнародних правових актів [6, с. 13].

Проте згодом поняття «інтеграція» було доповнено терміном «інклюзія», водночас, в англомовних країнах (США, Канаді, Великій Британії) термін «інклюзія» майже повністю замінив термін «інтеграція», оскільки точніше відображав сучасний погляд на освіту та на місце людини в суспільстві [8]. На противагу інтеграції інклюзія передбачала збереження відносної автономності кожної групи, і, відповідно до цієї ідеології, уявлення та стиль поведінки, характерні для домінуючої групи, повинні модифікуватись таким чином, щоб допускати плюралізм звичаїв і думок [4].

У США поняття «освітня інтеграція» має подвійний зміст: в окремих програмах, застосовуючи це поняття, акцент роблять на академічній освіті осіб з інвалідністю, в інших (для дітей з важкими формами психофізичних порушень) – на соціальній адаптації. Більшість науковців погоджуються з тим, що інтеграція може здійснюватись у різних формах у процесі навчання в звичайному класі при одержанні додаткової спеціалізованої допомоги. Один із аспектів роботи в умовах інтегрованого навчання полягає у формуванні взаємодії фахівців у наданні необхідної спеціальної педагогічної допомоги. Важливим є обов'язок учителя приділяти увагу не лише відхиленням у розвитку, а передусім здібностям дітей і можливостям розвитку цих здібностей. У процесі інтеграції встановлюються партнерські відносини між учителями і батьками, що сприяє успіху навчання, кращій соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку, ніж в умовах ізольованого навчання. Інтегроване навчання в США окреслило основні напрями наукового пошуку і умови успішності процесу інтеграції: врахування характеру наявних відхилень; визначення і надання необхідної допомоги; створення адаптивного, адекватного порушенням середовища; встановлення ефективного співробітництва школи, сім'ї і педагогів, учнів з порушеннями у розвитку і без порушень [7].

Важливо відзначити, що поняття «інтеграція» майже нерозривно пов'язане з дефініцією «інклюзія». Розрізняючи терміни «інтеграція в суспільство» та «соціальна інклюзія», М. Астоянц та І. Россохіна вважають, що інклюзія – це процес, який відбувається з індивідом (групою), а інтеграція – процес, який відбувається в самому суспільстві. Тому інтеграція в цьому розумінні може бути наслідком інклюзії, а не навпаки [1].

На думку Г. Банча, інклюзія потребує суттєвішої перебудови освітньої системи та суспільного ладу, оскільки «інклюзія – це не лише одна реформа освіти; вона ґрунтується на новій моделі й філософії соціальної справедливості, якою стверджується, що всі люди, зокрема люди з інвалідністю, мають право повною мірою брати участь у всіх сферах життя суспільства» [2, с. 13]. Як зазначає Т. Бут, «якщо ми розуміємо інклюзію як трансформацію, ми повинні докорінно змінити наше ставлення до різноманіття людської спільноти, яке є в освітній системі. Це різноманіття необхідно розглядати не як джерело труднощів, а, навпаки, як певний атрибут реальності, який варто приймати і, окрім того, цінувати. За такого підходу відкидаємо сталий погляд на норму, як дещо гомогенне та стабільне. Ми бачимо норму в розмаїтті» [3].

Зазначимо, що інтеграція дітей з особливими потребами в середовище здорових однолітків, як і їхня освітня та соціальна інклюзія є у розвинутих країнах світу педагогічними феноменами, що не лише отримали наукове обґрунтування, а й міцно ввійшли до системи освіти та суспільного життя. В умовах інтеграції та інклюзії діти з інвалідністю засвоюють рольову поведінку здорових

учнів та основні зусилля спрямовують на входження в освітній простір класу, пристосування до вимог закладу освіти та користуються підтримкою у навчанні. Згідно зі звітами, що стосуються масштабних досліджень у сфері інклюзивного навчання в різних країнах світу (2003 р.), на шляху впровадження інтегрованої та інклюзивної освіти розвинені країни світу стикалися з певними труднощами, зокрема: складність досягнення високої ефективності навчального процесу в умовах різноманіття можливостей учнів; проблеми щодо можливостей задоволення освітніх потреб молоді з порушеннями розвитку у середніх і старших класах; недостатнє фінансування і ресурси; відсутність конкретних напрацювань у питанні атестації школярів із проблемами розвитку. Ефективність інклюзивного навчання за даними проведених досліджень забезпечується широким діапазоном знань і умінь педагогічних працівників, володінням адекватними технологіями і методами навчання, наявністю відповідних матеріалів і часу, внутрішньою і позашкільною підтримкою з боку керівництва школи, місцевих органів освіти і громадських організацій; чіткою позицією влади у ставленні до інклюзивної освіти і можливістю гнучкого використання наявних ресурсів; інтенсивною і неперервною підготовкою і перепідготовкою вчителів, особливо з питань розробки і адаптації навчальних програм; реформуванням школи як єдиного цілого [12].

Треба зауважити, що інтеграція та інклюзія визначаються як поступові, взаємно перехідні, складні процеси, у ході реалізації яких вирішуються різноманітні завдання. Так, у Німеччині залучення осіб з особливими потребами до інтегрованого та інклюзивного навчання передбачає шість рівнів, з яких три забезпечують зміну до зовнішніх умов, інші три – внутрішніх. Перший рівень – психолого-педагогічний – передбачає таку організацію роботи з інвалідами, коли людина з особливостями психофізичного розвитку залучається до мікросередовища. Це, наприклад, забезпечується шляхом пристосування шкільних приміщень до потреб дітей, створення необхідних умов для контактів між дітьми, застосування варіативних форм навчання та проведення дозвілля; другий – понятійно-термінологічний – передбачає вилучення з щоденного застосування дефектологічної термінології і вживання більш гуманної, наприклад, «діти з труднощами в навчанні»; третій – правовий – пов'язаний з наданням школі певних прав і гарантій, що забезпечують інтегроване навчання; четвертий – соціально-комунікативний – пов'язаний з переходом від інтеграції до інклюзії, коли діти з порушеннями розвитку «включаються» в середовище звичайних дітей, спілкуються і взаємодіють з ними; п'ятий – курикулумний (від англ. «curriculum» – навчальний план) – пов'язаний з формуванням програм, що враховують потреби всіх учнів, інтеграція та інклюзія на цьому рівні передбачають оцінку можливостей і працездатності кожного учня і застосування відповідних спеціальних педагогічних і психотерапевтичних заходів; шостий – навчально-психологічний – полягає у залученні учнів до участі в оцінці власних навчальних досягнень і у використанні задоволеності чи незадоволеності навчанням як індикатора успішності запровадження цього процесу [7]. Застосований підхід дає можливість визначити інтеграцію як процес, що триває в просторі і часі та включає психологічні, соціальні і педагогічні проблеми.

У сучасній Україні, важливим етапом новітніх соціальних змін вважаємо визнання прав осіб з інвалідністю і створення умов для їх інтеграції, а згодом й інклюзії. Цей процес був один із найскладніших, оскільки у нашій державі саме проблема сегрегації цієї соціальної

групи завжди відбувалась завуальовано, мотивуючись «хвилюванням за здоров'я» або взагалі «неспроможністю суб'єктів до соціальної реалізації», тим самим у суспільстві створювалися помилкові стереотипи стосовно людей з особливими потребами.

Громадянам, що мають особливі потреби, брати активну участь у процесі прийняття рішень і суспільному житті часто неможливо через купу бар'єрів, які існують у нашій громаді. Людина з нормативним рівнем здоров'я, зазвичай може не помічати, але особам з інвалідністю доводиться долати їх щоденно. І йдеться не тільки про фізичні бар'єри – відсутність пандусу до соціальних об'єктів чи недоступний громадський транспорт. Бар'єрів значно більше. Це інституційні та стратегічні бар'єри, коли на рівні держави не створені умови для залучення людей у суспільне життя, а ще оціночні судження та стереотипи, які часто породжуються нестачею інформацією про певну категорію населення чи відсутністю комунікації з нею. Раніше інтереси вразливих груп населення не бралися до уваги, а тому складалося враження, що їх не існує, звідси – повна непристосованість інфраструктури до їхніх потреб та неприйняття соціумом осіб з інвалідністю як громадян і особистостей.

На сьогодні термін «інклюзія» частіше вживається стосовно освіти й навчання дітей з особливими потребами. Вважаємо, що освітня та соціальна інклюзія осіб з інвалідністю є єдиним процесом й, аналізуючи питання концептуалізації поняття «інклюзивне середовище», необхідно розглядати соціально-освітню інтеграцію цієї категорії осіб як залучення їх до життєдіяльності суспільства, а також створення умов для здобуття ними освіти. Як зазначалось вище – у розвинутих країнах світу, де проблема інтеграції та інклюзії людей з інвалідністю у соціальне та освітнє середовище почала розроблятися значно раніше, ніж в Україні, ця думка вже набула теоретичного підтвердження та практичної реалізації.

Інклюзивне суспільство помилково вважають сукупністю умов виключно для людей з інвалідністю, проте насправді це система, де кожна людина відчувається безпечно і комфортно. Існує принциповий момент – в інклюзивному суспільстві кожен і кожна відчуває себе комфортно, голос кожного почутий, оскільки важливим є сама особистість, а не її соціальний статус, стать або рівень здоров'я.

Вважаємо, для України ці ідеї нині є гостро актуальними, і для її розбудови необхідно розпочинати роботу з молодими громадянами із самих перших етапів, тобто з дитинства. Школа має стати першим осередком реалізації ідеї рівних можливостей, в якому всі діти незалежно від рівня здоров'я і статі будуть усвідомлювати та поважати свої права людини і зможуть у майбутньому транслювати ці ідеї в соціум, а також навчатися розуміти власні обов'язки перед суспільством, яке надає їм можливості для саморозвитку та соціальної реалізації.

Важливо наголосити на взаємозв'язку між поняттями «можливості» та «обов'язки», так у юридичній літературі розрізняють загальносоціальні та юридичні обов'язки. Загальносоціальні обов'язки визначаються як суспільно визнана необхідність певної поведінки осіб (міра належного, корисного), що об'єктивно зумовлена потребами існування і розвитку конкретних осіб, соціальних груп, націй, людства. Можна сказати, що дотримання загальносоціальних обов'язків є перпоною на шляху проявів у соціумі свавілля, хаосу, всього того, що заважає нормальному розвитку громадянського суспільства.

Привчаючи людину з дитинства нести відповідальність за свої вчинки, ми готуємо підґрунтя для розбудови су-

спільства рівних можливостей оскільки громадяни самі бережуть і поважають свої свободи, напрями і межі зовнішнього вираження якої визначено в правах. Саме для того, щоб зміцнити свої права, громадяни в демократичному суспільстві беруть на себе зобов'язання (ставлять вимоги здійснювати якісні дії, вести себе належним чином) і виконують свої обов'язки. У Загальній декларації прав людини (п. 1 ст. 29) зазначено: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому лише і є можливим вільний і повний розвиток її особистості» [5].

На нашу думку, першим кроком на шляху становлення суспільства рівних можливостей має стати визнання у свідомості громадськості права всіх дітей на отримання освіти у рівних, доступних кожному умовах, що забезпечується впровадженням інклюзивного навчання в загальноосвітні заклади.

Нині в Україні, як і в багатьох розвинених країнах світу, інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку визнано основною формою здобуття освіти. Проте дієве включення осіб з обмеженими психофізичними можливостями до освітнього середовища та суспільного життя може відбутися лише поступово, завдяки зусиллям гуманістично спрямованих соціальних вихователів, здатних вплинути на думку суспільства, прищепити дітям та молоді ідеї рівності та толерантного ставлення до людей з обмеженими можливостями [10].

У суспільстві рівних можливостей – де громадянин і особистість поважається й самореалізується незалежно від свого походження, статі і рівня здоров'я інклюзивне середовище можна вважати природнім середовищем.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, концептуалізуючи поняття «інклюзивне суспільство» у контексті розбудови суспільства рівних можливостей в Україні, виділяємо три базові ідеї:

– згідно з першою концептуальною ідеєю, розбудова суспільства рівних можливостей відбувається під впливом затвердження в Україні низки нормативно-правових документів, спрямованих на створення сприятливих соціальних умов для розвитку кожної особистості без дискримінацій і сегрегації. Особливе місце в цьому процесі посідає впровадження інклюзивної освіти як першого кроку на шляху створення інклюзивного суспільства. «Інклюзивне суспільство» є не тільки суспільством для осіб

з інвалідністю, це доступний і комфортний соціальний простір для всіх незалежно від рівня здоров'я, статі, соціального статусу чи гендерної ролі;

– друга ідея полягає в тому, що демократизація суспільства відбувається поступово і починається зі свідомості кожного окремого громадянина, і цей процес краще розпочинати якомога раніше, в дитячих садках і школах. Інклюзивна освіта покликана створити сприятливі умови для «перебудови» свідомості молодих громадян, які в майбутньому будуть наполегливо працювати у суспільстві рівних можливостей на благо держави, на засадах партнерства і демократії;

– за третьою концептуальною ідеєю, поняття «можливості» тісно взаємопов'язано з поняттям «відповідальність» і створюючи в інклюзивному суспільстві всі умови для особистісного розвитку людини з чітким усвідомленням нею своєї відповідальності перед суспільством, що надало їй таку можливість, можна подолати такі негативні феномени, пов'язані з агресією, споживацьким способом життя, нетолерантністю тощо.

Список використаних джерел

1. Астоянц, М. С. Социальная инклюзия : попытка концептуализации и операционализации понятия [Электронный ресурс] / М. С. Астоянц, И. Г. Россихина. – Режим доступа : http://pi.stedu.ru/rspu/science/grants/social_orphanry/lzvestiya_UFY_12.doc.
2. Банч, Г. О. Поддержка учеников с нарушением интеллекта в условиях обычного класса : [пособ. для учит.] / Гэри Оуэн Банч; [пер. с англ. С. Ю. Котова]. – Москва : ООО «Изд-во МБА», 2008. – 64 с.
3. Бут, Т. Политика включения и исключения в Англии : в чьих руках сосредоточен контроль? / Т. Бут // Хрестоматия по курсу «Социальная эксклюзия в образовании» / [сост. Ш. Рамон и В. Шмидт]. – Москва : Московская высшая школа социальных и экономических наук, 2003. – С. 36–44.
4. Грозная, Н. С. Включающее образование. История и зарубежный опыт / Н. С. Грозная // Вопросы образования. – 2006. – № 2. – С. 89–104.
5. Загальна декларація прав людини. – Київ : Право, 1995.
6. Колупаєва, А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : [монографія] / А. А. Колупаєва. – Київ : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
7. Коноплєва, А. Н. Интегрированное обучение детей с особенностями психофизического развития : [монография] / А. Н. Коноплєва, Т. Л. Лещинская. – Минск : НИО, 2003. – 232 с.
8. Мігалуш, А. О. Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей / А. О. Мігалуш // Соціальний захист. – 2009. – № 1. – С. 15.
9. Назарова, Н. М. Специальная педагогика : в 3 т. : [учеб. пособ. / под ред. Н. М. Назаровой]. – Т. 3: Педагогические системы специального образования / Н. М. Назарова, Л. В. Андреева и др. – Москва : Изд. центр «Академия», 2008. – 400 с.
10. Рассказова, О. І. Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: теорія і технологія : [монография] / О. І. Рассказова. – Харків : ФОРМ Шейніна О. В., 2012. – 468 с.
11. Теорія і стратегія суспільства рівних можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.geocities.ws/equality_base/001_ua.html.
12. Inclusive Education and Classroom Practices [Electronic source]. – Regime of access : <http://www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-education-and-classroom-practices/inclusive-education-and-classroom-practices>.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 09.10.2017

Андреева М. А. Концептуализация понятия «инклюзивная среда» в контексте развития общества равных возможностей в Украине.

А Концептуализируется понятие «инклюзивная среда» с учётом евроинтеграционных тенденций развития общества равных возможностей. Определяются понятия «инклюзия» и «интеграция», их взаимосвязь и различия. Исследуется зарубежный опыт создания инклюзивных учебных заведений. Характеризуются современные тенденции в украинском законодательстве и обществе по обеспечению равных прав и возможностей всех граждан независимо от уровня здоровья.

Ключевые слова: инклюзия; интеграция; общество равных возможностей; стереотипы; стигматизация

Andreieva M. O. The clarification of the concept «inclusive environment» in the context of the development of equal opportunities' society in Ukraine.

С The article clarifies the concept «inclusive environment» taking into account the European integration tendencies of the society's development of equal opportunities. The concepts «inclusion» and «integration», their interconnection and differences are determined. The foreign experience of creating of the inclusive educational establishments is studied. The current trends in Ukrainian legislation and society in ensuring of the equal rights and opportunities of all citizens regardless of the level of health are characterized. The relationship between the concepts «opportunity» and «obedience» is defined in the philosophical discourse. The stigmatizing stereotypes, their origins and the ways of overcoming them are determined. elementary school textbooks on the existing stereotypes by modern scentssts.

Key words: inclusion; integration; society of equal opportunities; stereotypes; stigmatization